
Projev rektora UK prof. RNDr. Václava Hampla, DrSc.

Poslechněte si záznamy ze shromáždění akademické obce UK - Projev rektora UK prof. RNDr. Václava Hampla, DrSc.

Vážené kolegyně, vážení kolegové, dámy a pánové,

v uplynulých zhruba pěti letech jsme zažili několik vln různých snah o důkladnou změnu vysokoškolského prostředí v České republice. Nejdříve to byl nechvalně známý, chvíli živý, chvíli mrtvý „organismus“ Bílé knihy, pak to byla série jednání v Kostelci nad Černými lesy a teď máme dva věcné záměry zákonů – zákona o vysokých školách a zákona o finanční pomoci studentům. Dalo by se říct, že jsme již zvyklí na to, že když se v předvolebních prohlášeních mluví o vysokoškolském vzdělávání jako o jedné z důležitých priorit, tak se tím nemyslí napravení dlouholetého hrubého podfinancování vysokoškolského sektoru v České republice, nýbrž že se nám řekne, jak to za méně peněz dělat lépe. Přestože tu bylo několik různých vln, je to variace na stejnou píseň. Vždycky se jako jeden z ústředních aspektů dříve nebo později v těchto vlnách objeví snahy o výraznou redukci autonomie vysokých škol, a na tom nic nemění to, že deklaratorně je to nepřiznaná snaha, respektive bývá výslovně popírána. Vždy vadí akademické senáty, vždy vadí studenti v senátech. Samozřejměm evergreenem je nějaká varianta školného. Smutné je, že většinou kromě těchto elementů návrhy nemívají mnoho skutečně dobře rozmyšleného dalšího obsahu, který by podporoval rozvoj vědy a vzdělávání na vysokých školách způsobem, který by byl věrohodný, od kterého by se to dalo skutečně očekávat.

Já jsem přitom pevně přesvědčen, a možná že ne každý se mnou bude souhlasit, že údaje, které máme k dispozici (a je to samozřejmě něco, co není jednoduché kvantifikovat), ukazují, že v mezinárodním srovnání si české veřejné vysoké školy za prostředky, které mají k dispozici, nevedou až tak špatně, dokonce bych řekl, že si vedou docela obstojně. Příkladem může být třeba naše vlastní univerzita, která v mezinárodně respektovaných žebříčcích (při všech výhradách k jejich metodikám, nicméně je to akceptovaná metodika) vychází mezi osmnácti tisíci vysokých škol na celém světě jako dvěstěšedesátá, dvěstěšedesátá. Když se podíváme na univerzity, které se umísťují v žebříčcích podobně také někde kolem dvěstěšedesátky, třístovky, všechny mají výrazně lepší, nebo dokonce několikanásobně lepší financování než my. To nemění vůbec nic na tom, že jsme si velmi dobře vědomi toho, že v legislativním rámci, ve kterém působíme, je celá řada věcí, které nejsou úplně dobře, které by bylo potřeba změnit, doladit, doplnit, možná v některých případech škrtnout. To je přesně důvod, proč před dvěma lety vznikl náš vlastní reformní materiál, který se nazývá Náměty na novelizaci zákona o vysokých školách. Mnozí z vás se tehdy zúčastnili celouniverzitní debaty nad tímto materiálem. Připomínám, že je to expertně připravený a na univerzitě široce diskutovaný materiál, který přichází s celou řadou konkrétních námětů, co by bylo dobré zreformovat tak, aby to běželo lépe, na základě faktické, konkrétní, každodenní zkušenosti s chodem vysoké školy, zejména univerzitního charakteru. Na tento materiál se sice současný věcný záměr zákona o vysokých školách odvolává ve svém úvodu, ale fakticky s ním nemá mnoho společného.

Tady nezbyvá než se zase vrátit k problematice autonomie. Rozhodně se nedá říct, že bychom nějakým způsobem chtěli demontáž akademické autonomie. To je přeci jeden ze základních výdobytků listopadu 1989 a je to moderní element vysokoškolského systému. Lepší vysokoškolské systémy mají výraznější míru autonomie. To dokládá nedávno zveřejněná studie Evropské univerzitní asociace, která se pokusila kvantifikovat míru autonomie v jednotlivých zemích Evropské unie. V kontrastu s tím, co se tvrdí u nás, že máme příliš velkou míru autonomie, tato studie ukazuje, že tomu tak rozhodně není. Přitom autonomie univerzitní obce není jakýmsi ezoterickým konceptem, na kterém by mnoho nezáleželo, je to fundamentální aspekt fungování vysokých škol. Jedním z důvodů je to, že v současném světě musí univerzity a s nimi i jejich státy více a více soutěžit o nejlepší mozky. Ty nejlepší hlavy si vybírají, s kým spojí svůj profesní osud, a motivace, které přitom mají, jistě souvisí s finančními prostředky, ale výrazným aspektem je právě také autonomie, tedy možnost mluvit do toho, jak instituce bude nebo nebude fungovat. Dobrým příkladem, který to ilustruje, je naše vlastní Akademie věd, která se pyšní autonomií svých výzkumných ústavů, láká na ni přední vědce. Případá mi velmi nelogické, aby po případné reformě byly vysoké školy na tom výrazně hůře, než na tom jsou ústavy Akademie věd. To ale neříkám proto, že bych chtěl Akademii věd stáhnout k nám dolů, právě naopak. Bohužel, a naznačilo to projednávání věcného záměru zákona o vysokých školách na tzv. malé K9 na podzim uplynulého roku, o redukci autonomie na vysokých školách jde i tentokrát.

Když mluvím o vlnách pokusů o reformu, v této vlně snahy o reformu mělo vedení univerzity tři role – prostřednictvím České konference rektorů, bezprostředním připomínkováním během vlastního procesu a pomocí oponentní pracovní skupiny, kterou jsme prosadili na začátku procesu na ministerstvu školství a pak se zúčastnila jeho práce, řekl bych skoro dřiny. Idea byla taková, že autorský tým ministerstva školství věcný záměr zákona připravuje a věc podpisuje, ale reprezentace vysokých škol mu takřikajíc koukají přes rameno a upozorňují na věci, které by byly problematické,

nepřijatelné. To běželo poměrně dobře nějakou část procesu, pak se to zadrhlo. Jedním z lidí, kteří se této práci za Českou konferenci rektorů zúčastnili, byl zde přítomný kancléř Univerzity Karlovy, pan doktor Jelínek, který o tom za chvíli také promluví.

Když přišly v prosinci oba věcné záměry do vnějšího připomínkového řízení, jednala o nich Česká konference rektorů, po důkladné diskusi oba návrhy odmítla a doporučila je nepřijmout. V případě věcného záměru zákona o finanční pomoci studentům to z mého pohledu ani nemá cenu blíže komentovat. To je mimořádně nekvalitní materiál. Česká konference rektorů se shodla na tom, že pokud by byl realizován, nepomůže ani vysokým školám, rozhodně ne studentům, zato pomůže bankám, kterým bude stát z prostředků na vysoké školy hradit úroky. Detailnější rozebrání tohoto, teď bych si dovolil říct paskvilu, uslyšíme za chvíli z úst pana předsedy Studentské komory Rady vysokých škol a studenta naší univerzity Miroslava Jašurka.

Co se týče věcného záměru zákona o vysokých školách, Česká konference rektorů své výhrady shrnula do pěti hlavních oblastí a k tomu připojila celou sérii detailních konkrétních připomínek, které nebyly ministerstvem školství příliš vypořádány.

V tuto chvíli jsou oba věcné záměry předloženy k vyjádření Legislativní radě vlády. Já se na Legislativní radu vlády obracím jako předseda České konference rektorů s důrazným apelem, aby materiálům věnovala velkou pozornost, protože proces dosud nebyl optimální a je to věc velmi vážná.

Co se dá čekat, že se bude dít dál: Začal bych špatnou variantou. Jsme v Česku, je to něco, na co bychom se měli připravit, že se také může stát. Špatná varianta je, že by vláda bez výhrad oba tyto záměry schválila a uložila ministerstvu školství na jejich základě sestavit paragrafované znění. To by se dalo čekat v průběhu prvního pololetí tohoto roku. Pokud by k tomu došlo, nemohli bychom to jako univerzita, jako akademické prostředí nechat bez povšimnutí. Až by vznikly už definitivní návrhy zákonů, opět by je dostala k vyjádření vláda k rozhodnutí; pokud by s nimi souhlasila, předložila by je sněmovně k definitivnímu schválení. Ve sněmovně se může přihodit cokoliv. To by byla chvíle, kdy by hlas akademické obce, který je třeba, aby už teď byl naprosto jasný, měl být nejrezolutnější.

Tento scénář ale nastat nemusí. Může nastat z mého pohledu lepší průběh, totiž že by vláda v této podobě věcné záměry neschválila – buď je zcela odmítla, nebo vrátila k důkladnému přepracování. Podnětů od akademické obce k tomu, co je potřeba přepracovat a dopsat, je dostatek. Tento průběh ale nenastane sám. To, aby k němu došlo, má dva předpoklady. Jedním z nich je pokračující jednání, to je role reprezentací a moje, tím druhým je potřeba, aby tato jednání byla podpořena jednoznačně cítěným názorem akademické obce, názorem solidně argumentačně podloženým. A solidní argumentační výbava je hlavním důvodem, proč tady dnes jsme. Studentské akce, které doprovázejí naše dnešní shromáždění, veřejnosti jistě něco naznačují.

Děkuji vám moc za pozornost.